

**«АҚЫЛ-ОЙЫ ЖӘНЕ ДЕНЕ БІТІМІ ДАМУЫНЫҢ БҰЗЫЛУЛАРЫ БАР
БАЛАЛАР МЕН ЖАСӨСПІРІМДЕРДІ ӘЛЕУМЕТТІК БЕЙІМДЕУ
ЖӘНЕ КӘСІБИ-ЕҢБЕКПЕН ОҢАЛТУ ОРТАЛАҒЫ»
ЖАУАПКЕРШІЛІГІ ШЕКТЕУЛІ СЕРІКТЕСТІГІ**

**педагогикалық кадрлардың біліктілігін арттыру курстарының білім
беру бағдарламасы
«МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА
ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ
ҚАЖЕТТІЛІКТЕРІ БАР БАЛАЛАРДЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-
ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚОЛДАУ»**

МАЗМҰНЫ

1. Жалпы ережелер.....
2. Глоссарий.....
3. Бағдарламаның тақырыптық құрылымы.....
4. Бағдарламаның мақсаты, міндеттері және күтілетін нәтижелері.....
5. Бағдарламаның құрылымы мен мазмұны
6. Оқу үдерісін ұйымдастыру
7. Бағдарламаның оқу-әдістемелік қамтамасыз етілуі
8. Бағдарлама нәтижелерін бағалау
9. Курстан кейінгі сүйемелдеу
10. Негізгі және қосымша әдебиеттер тізімі

1. Жалпы ережелер

1. «Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау» тақырыбындағы педагогикалық кадрлардың біліктілігін арттыру курстарының білім беру бағдарламасы психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің мамандарын (арнайы педагогтар, психологтар, тәрбиешілер, педагог-ассистенттер) оқытуды көздейді.

2. Қазіргі уақытта Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында әрбір баланы ерте кезеңнен психологиялық-педагогикалық қолдаудың қолжетімділігі мен сапасын қамтамасыз етуге бағытталған психологиялық-педагогикалық қолдау қызметтері (ППҚҚ) жүйелі түрде құрылып, дамытылуда. Қазақстан Республикасында инклюзивті білім беру саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру аясында «ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалар», «ерте көмек», «мектепке дейінгі білім беру жағдайындағы психологиялық-педагогикалық қолдау» және басқа да негізгі ұғымдар білім беру практикасына енгізілді. Білім беру бағдарламасы инклюзивті білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың заманауи басымдықтарын ескере отырып әзірленді және Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2024 жылғы 30 желтоқсандағы №1143 қаулысымен бекітілген Қазақстан Республикасының инклюзивті саясат тұжырымдамасының 2025–2030 жылдарға арналған негізгі қағидаларына, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2025 жылғы 21 мамырдағы №117 бұйрығымен бекітілген Арнайы психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету стандартының талаптарына сәйкес жүзеге асырылады. Аталған нормативтік құқықтық актілер білім беру ұйымдарының ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға сапалы психологиялық-педагогикалық қолдау көрсетуін қамтамасыз етуге, сүйемелдеу процесіне қатысатын мамандардың пәнаралық өзара іс-әрекетін жетілдіруге, білім алушыларды сүйемелдеудің дараландырылған тәсілдерін енгізуге, сондай-ақ педагог кадрлардың кәсіби құзыреттіліктерін жүйелі түрде дамытуға бағытталған. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың сапалы мектепке дейінгі білім алуға тең қолжетімділігін қамтамасыз етуге қойылатын қазіргі заманғы талаптар психологиялық-педагогикалық қолдау қызметі мамандарының, оның ішінде арнайы педагогтердің, педагог-психологтердің, тәрбиешілердің және педагог-ассистенттердің тәрбиелеу-білім беру процесінде арнайы жағдайлар жасаудағы белсенді кәсіби қызметін көздейді. Бұл қызмет Арнайы психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету стандартының талаптарына және Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасына сәйкес ұйымдастырылады. Осыған байланысты психологиялық-педагогикалық қолдау қызметі мамандарынан мектепке дейінгі жастағы балалардың психофизикалық және жас ерекшеліктерін терең меңгеру, ерекше білім беру қажеттіліктері мен даму ерекшеліктерін ерте анықтау әдістерін кәсіби деңгейде қолдану, сондай-ақ білім беру және түзете-дамыту жұмысын саралау мен дараландырудың заманауи технологияларын тиімді пайдалану талап

етіледі. Бұл талаптар инклюзивті білім беру жағдайында баланың әлеуетін барынша ашуға, оның толыққанды дамуы мен табысты әлеуметтенуіне бағытталған психологиялық-педагогикалық қолдау жүйесінің тиімділігін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Біліктілікті арттыру курстарын өткізудің өзектілігі мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында инклюзивті білім берудің қарқынды даму үрдісі, ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды ерте анықтау мен психологиялық-педагогикалық қолдауды қамтамасыз ету қажеттілігі және мамандардың ерте диагностикалау, түзете-дамыту жұмысын ұйымдастыру, сондай-ақ пәнаралық өзара іс-әрекетті жүзеге асыру салаларындағы кәсіби құзыреттіліктерінің жеткілікті деңгейде қалыптаспауы арасындағы объективті қарама-қайшылықпен айқындалады.

Жүргізілген кәсіби қажеттіліктерді талдау нәтижелері тәрбиешілердің, арнайы педагогтердің, педагог-ассистенттердің және педагог-психологтердің ерекше білім беру қажеттіліктерін ерте анықтау, жеке білім беру бағдарламаларын әзірлеу, ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалармен түзете-дамыту жұмысының тиімді әдістері мен технологияларын қолдану, ата-аналармен (заңды өкілдермен) нәтижелі өзара іс-әрекет жасау және мультидисциплинарлық команда құрамында кәсіби қызметті ұйымдастыру мәселелері бойынша жүйелі білім мен практикалық дағдыларды жетілдіруге жоғары қажеттілік танытатынын көрсетті. Сонымен қатар, білім беру бағдарламасының мазмұны Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 12 тамыздағы №499 бұйрығымен бекітілген Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламаларының талаптары ескеріле отырып әзірленді. Бағдарламада білім беру процесін дараландыру, оқыту мен тәрбиелеудің арнайы жағдайларын қамтамасыз ету, сондай-ақ ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың мектепке дейінгі ұйымның білім беру қызметіне толыққанды қатысуына жағдай жасау қағидаттары басшылыққа алынды. Мамандардың басым көпшілігі біліктілікті арттыру курстары мен оқу-әдістемелік ұсынымдардың кәсіби құзыреттілікті жетілдірудің, инклюзивті білім беру жағдайында тиімді кәсіби қызметті жүзеге асырудың және психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету сапасын арттырудың маңызды ресурсы болып табылатынын атап көрсетеді.

3. Білім беру бағдарламасы мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға психологиялық-педагогикалық қолдау көрсететін мамандардың кәсіби құзыреттілігін дамытуға бағытталған және мамандар мен тәрбиешілердің психологиялық-педагогикалық көмек көрсетудегі кәсіби тәжірибесінің сапасын арттыруға ықпал етеді.

2. Глоссарий

Ұғым	Ұғымның анықтамасы
Инклюзивті білім беру	инклюзивті білім беру – ерекше білім беру қажеттіліктері мен жеке-дара мүмкіндіктерін ескере отырып, барлық білім алушылар үшін білім алуға тең қолжетімділікті қамтамасыз ететін процесс; (Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңы); инклюзивті білім беру – барлық балаларға сапалы білім беруге бағытталған жалпы білім берудің үздіксіз даму процесі, бұл процесс әртүрлілікті, әртүрлі қажеттіліктер мен қабілеттерді ескере отырып, барлық түрдегі кемсітушілікті жоюға негізделген (ЮНЕСКО).
Ерекше білім беруді қажет ететін адамдар (балалар)	тиісті деңгейде білім алу және қосымша білім алу үшін арнаулы жағдайларға тұрақты немесе уақытша қажеттілік көріп жүрген адамдар (балалар)
Ерекше білім беру қажеттіліктері	сапалы білім алуды қамтамасыз ету үшін оқу-дамыту үдерісінде көрсетілетін көмек пен қызметке қажеттіліктер, оларсыз білім алу мүмкін емес
Ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау	білім алу үшін қажетті арнаулы жағдайларды айқындау
Психологиялық-педагогикалық қолдау	білім беру ұйымдарында іске асырылатын, процесінде білім алушыларды, оның ішінде ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау негізінде ерекше білім беруді қажет ететін адамдарды (балаларды) ойдағыдай оқыту және дамыту үшін әлеуметтік және психологиялық-педагогикалық жағдайлар жасалатын жүйелі-ұйымдастырылған қызмет
Мүмкіндігі шектеулі бала (балалар)	белгіленген тәртіппен расталған, туа біткен, тұқым қуалаған, жүре пайда болған аурулардан немесе жарақаттардың салдарынан тіршілік етуі шектелген, дене және (немесе) психикалық кемістігі бар он сегіз жасқа дейінгі бала (балалар)
Әлеуметтік-психологиялық бейімделу	мүмкіндігі шектеулі балалардың әлеуметтік ортаға белсенді бейімделуі – бұл мақсатты психологиялық және әлеуметтік қолдау арқылы қоғамда қабылданған құндылықтар, тәртіп пен мінез-құлық нормаларын

	меңгеру және қабылдау, сондай-ақ еңбекке даярлық процесі
Білім алу үшін арнаулы жағдайлар	ерекше білім беруді қажет ететін адамдардың (балалардың), сондай-ақ мүмкіндігі шектеулі балалардың оларсыз білім беру бағдарламаларын меңгеруі мүмкін болмайтын, оқу, сондай-ақ арнаулы, жеке дамыту мен түзеу-дамыту бағдарламаларын және оқыту әдістерін, техникалық, оқу және өзге де құралдарды, тыныс-тіршілік ортасын, психологиялық-педагогикалық қолдап отыруды, медициналық, әлеуметтік және өзге де көрсетілетін қызметтерді қамтитын жағдайлар
Білім беру үдерісін ұйымдастырудағы медициналық тәсіл	оқу қиындықтарын медициналық диагноздар түрінде бағалауға негізделген тәсіл, мұнда оқыту арнайы білім беру ұйымдарында оқшауланған түрде жүргізіліп, дамудағы кемшіліктерді түзетуге бағытталған
Білім беру үдерісін ұйымдастырудағы әлеуметтік-педагогикалық тәсіл	оқу қиындықтарын психологиялық-педагогикалық бағалауға және оқушының білім беру қажеттіліктерін анықтауға негізделген тәсіл, мұнда оқыту арнайы жағдайлар жасау арқылы жалпы білім беру үдерісіне қатыстыруға бағытталған
Психологиялық--педагогикалық диагностика	мектепке дейінгі жас балалардың дамуы мен оқуындағы қиындықтардың себептері мен сипаттарын анықтауға, сондай-ақ дамытушы психологиялық-педагогикалық көмектің бағыттарын белгілеуге арналған психологиялық-педагогикалық әдістер, тәсілдер және диагностикалық құралдардың кешені.
Жеке дамыту бағдарламасы	балаға психологиялық көмектің негізгі бағыттары мен мазмұнын: әдістерін, тәсілдерін, технологияларын ашып көрсететін құжат
Психологиялық-медициналық-педагогикалық кеңес	балаларды туғаннан 18 жасқа дейін психологиялық-педагогикалық тексеруді жүзеге асыратын арнайы білім беру ұйымы, оның мақсаты – ерекше білім беруді қажет ететін қажеттіліктерді анықтау және бағалау, жалпы және арнайы білім беру ұйымдарында олардың қажеттіліктерін қанағаттандыру бойынша ұсыныстар дайындау, сондай-ақ отбасы, мұғалімдер, тәрбиешілер

және мектепке дейінгі және мектептік білім беру ұйымдарының мамандарына кеңес беру.

Терминдердің өзектілігі олардың арнайы және инклюзивті білім беру саласындағы нормативтік-құқықтық құжаттардағы соңғы өзгерістерге сәйкестігімен негізделген.

3. Бағдарлама тақырыбы

4. «Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау» біліктілікті арттыру курсының білім беру бағдарламасы мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының психологиялық-педагогикалық қолдау қызметі (арнайы педагогтер, педагог-психологтер, тәрбиешілер және педагог-ассистенттер) мамандарының кәсіби құзыреттіліктерін жетілдіруге бағытталған. Бағдарлама ерекше білім беру қажеттіліктерін ерте анықтау, ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды мектепке дейінгі білім беру жағдайында кешенді психологиялық-педагогикалық қолдау мен сүйемелдеуді ұйымдастыру мәселелерін қамтиды.

Бағдарламаның жаңашылдығы оның мазмұнының Қазақстан Республикасында инклюзивті білім беру саласын реттейтін қолданыстағы нормативтік құқықтық актілердің талаптарына сәйкес жаңартылуымен, Арнайы психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету стандартының енгізілуімен, ерекше білім беру қажеттіліктерін ерте анықтау жүйесін дамытуға және мектепке дейінгі білім беру ұйымдарындағы психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің жұмысын жетілдіруге бағдарлануымен айқындалады. Бағдарлама Қазақстан Республикасының инклюзивті білім беру саласындағы қолданыстағы заңнамасы, 2025–2030 жылдарға арналған Қазақстан Республикасының инклюзивті саясат тұжырымдамасы, Арнайы психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету стандарты, сондай-ақ Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында инклюзивті практиканы ұйымдастыру және ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау мәселелері бойынша әзірленген заманауи әдістемелік ұсынымдары негізінде әзірленген.

Курсты іске асыру барысында келесі мәселелерге ерекше назар аударылады:

- ерте және мектепке дейінгі жастағы балалардың ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау жөніндегі мектепке дейінгі ұйымның мультидисциплинарлық командасының қызметін ұйымдастырудың тәртібі мен мазмұны;
- білім беру қажеттіліктерін кешенді бағалау, баланың даму мониторингін жүргізу және түзете-дамыту жұмысын жоспарлау

барысында психологиялық-педагогикалық қолдау қызметі мамандарының өзара іс-қимыл алгоритмі;

- мектепке дейінгі ұйым жағдайында жеке дамыту бағдарламалары мен жеке түзете-дамыту бағдарламаларын әзірлеудің заманауи ғылыми-әдістемелік тәсілдері;
- ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға психологиялық, педагогикалық және түзете-дамыту қолдауын көрсетудің қазіргі заманғы әдістері мен тиімді технологиялары;
- мінез-құлқында ерекшеліктері бар, психикалық және сөйлеу дамуы тежелген, интеллектуалдық даму бұзылыстары бар, аутизм спектрінің бұзылыстары (АСБ) бар және өзге де ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды психологиялық-педагогикалық сүйемелдеудің ерекшеліктері;
- баланың күнделікті дағдыларының қалыптасуына және табысты әлеуметтенуіне ықпал ететін дамытушы, ойын, сенсорлық және коммуникативтік ортаны ұйымдастыру тәсілдері.

Білім беру бағдарламасы мектепке дейінгі ұйымдар мамандарында ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау туралы тұтас түсінік қалыптастыруға, инклюзивті тәжірибе, ерте қолдау көрсету, пәнаралық өзара іс-қимыл және тәрбиеленушілердің отбасыларымен ынтымақтастық салаларындағы кәсіби құзыреттіліктерін дамытуға бағытталған.

5. Білім беру бағдарламасының мазмұны 14 тақырыпты қамтиды.

1-тақырып. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды психологиялық-педагогикалық қолдауды ұйымдастырудың нормативтік-құқықтық негіздері. Арнайы психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету стандарты талаптарын іске асыру.

2-тақырып. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды психологиялық-педагогикалық қолдауды ұйымдастырудың заманауи тәсілдері.

3-тақырып. Ерте және мектепке дейінгі жастағы балалардың ерекше білім беру қажеттіліктері. Дамуында ауытқуы бар балалардың білім беру процесін ұйымдастырудағы медициналық және әлеуметтік-педагогикалық тәсілдер.

4-тақырып. Ерте және мектепке дейінгі жастағы ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың психологиялық-педагогикалық сипаттамасы.

5-тақырып. Ерте және мектепке дейінгі жастағы балалардың ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау және психологиялық-педагогикалық қолдаудың негізгі бағыттарын айқындау.

6-тақырып. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды психологиялық-педагогикалық диагностикалау.

7-тақырып. Баланы психологиялық-педагогикалық қолдаудың жеке бағдарламасын әзірлеу.

8-тақырып. Педагог-психологтің кәсіби қызметін ұйымдастыру.

9-тақырып. Арнайы педагогтің кәсіби қызметін ұйымдастыру.

10-тақырып. Логопед-мұғалімнің кәсіби қызметін ұйымдастыру.

11-тақырып. Педагог-ассистенттің кәсіби қызметін ұйымдастыру.

12-тақырып. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға арнайы психологиялық-педагогикалық қолдау көрсетудің заманауи технологиялары.

13-тақырып. Психологиялық-педагогикалық қолдау қызметі мамандарының командалық өзара іс-әрекетін ұйымдастыру.

14-тақырып. Психологиялық-педагогикалық қолдау қызметі мамандарының ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың ата-аналарымен (занды өкілдерімен) өзара серіктестік іс-әрекетін ұйымдастыру.

4. Бағдарламаның мақсаты

Бағдарламаның мақсаты – мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының психологиялық-педагогикалық қолдау қызметі мамандарының ерте және мектепке дейінгі жастағы балалардың ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау, арнайы психологиялық-педагогикалық қолдауды ұйымдастыру, психологиялық-педагогикалық қолдаудың жеке бағдарламаларын әзірлеу және іске асыру, оқыту мен тәрбиелеудің арнайы жағдайларын қамтамасыз ету саласындағы кәсіби құзыреттіліктерін дамыту.

5. Бағдарламаның міндеттері:

1) ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға арнайы психологиялық-педагогикалық қолдау көрсетуді ұйымдастыру барысында Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі және инклюзивті білім беру саласындағы заңнамасының нормаларын кәсіби қызметте қолдану дағдыларын қалыптастыру;

2) тыңдаушыларды командалық (мультидисциплинарлық) тәсіл қағидаттарына сәйкес мектепке дейінгі жастағы балалардың даму деңгейі мен ерекше білім беру қажеттіліктерін кешенді психологиялық-педагогикалық бағалаудың алгоритмдерімен, әдістері және технологияларымен таныстыру;

3) психологиялық-педагогикалық қолдаудың жеке бағдарламаларын әзірлеу және іске асыру барысында психологиялық-педагогикалық қолдау қызметі мамандарының, тәрбиешілердің, педагог-ассистенттердің және ата-аналардың (занды өкілдердің) өзара тиімді іс-әрекет жасау дағдыларын дамыту;

4) мектепке дейінгі жастағы балаларға педагогикалық және психологиялық-педагогикалық диагностика жүргізу, олардың дамуындағы, мінез-құлқындағы және коммуникативтік қызметіндегі ерекшеліктер мен бұзылыстардың себептерін анықтау бойынша кәсіби біліктерді қалыптастыру;

5) тыңдаушыларды мектепке дейінгі ұйым жағдайында ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға арналған психологиялық-педагогикалық қолдаудың жеке бағдарламаларын, жеке дамыту бағдарламаларын және түзете-дамыту бағдарламаларын әзірлеуге үйрету;

6) мамандарды сөйлеу, танымдық, мінез-құлықтық және коммуникативтік дамуында әртүрлі қиындықтары бар балаларға ерте кезеңнен

түзете-дамыту көмегін көрсетудің заманауи әдістері мен технологияларына оқыту;

7) тыңдаушыларды аутизм спектрінің бұзылыстары (АСБ), эмоциялық-мінез-құлықтық бұзылыстары, психикалық және сөйлеу дамуының тежелуі, интеллектуалдық даму бұзылыстары бар балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау әдістерімен, сондай-ақ баланың отбасымен нәтижелі ынтымақтастықты ұйымдастырудың заманауи тәсілдерімен таныстыру.

8. Күтілетін оқу нәтижелері

Бағдарламаны меңгеру нәтижесінде тыңдаушылар:

- 1) ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға арнайы психологиялық-педагогикалық қолдау көрсетуді ұйымдастыру барысында Қазақстан Республикасының қолданыстағы заңнамасының талаптарын кәсіби қызметте тиімді қолданады;
- 2) қолданыстағы нормативтік құқықтық актілердің талаптарына сәйкес ерте және мектепке дейінгі жастағы балалардың ерекше білім беру қажеттіліктерін кешенді бағалау алгоритмдерін меңгереді;
- 3) психологиялық-педагогикалық қолдау қызметі мамандарымен, тәрбиешілермен және ата-аналармен (заңды өкілдермен) өзара ынтымақтастық негізінде психологиялық-педагогикалық қолдаудың жеке бағдарламаларын әзірлейді және іске асырады;
- 4) мектепке дейінгі жастағы балаларға педагогикалық және психологиялық-педагогикалық диагностика жүргізудің ғылыми негізделген әдістері мен технологияларын қолданады;
- 5) жеке дамыту бағдарламалары мен түзете-дамыту бағдарламаларын әзірлейді және оларды білім беру процесінде тиімді іске асырады;
- 6) ерекше білім беру қажеттіліктерінің әртүрлі түрлері бар балаларға арнайы психологиялық-педагогикалық қолдау көрсетудің заманауи технологияларын кәсіби қызметте қолданады;
- 7) аутизм спектрінің бұзылыстары (АСБ), интеллектуалдық даму бұзылыстары, психикалық және сөйлеу дамуының тежелуі, эмоциялық-мінез-құлықтық және коммуникативтік бұзылыстары бар балаларды сүйемелдеудің тиімді әдістері мен технологияларын меңгереді.

5. Бағдарламаның құрылымы мен мазмұны

7. Бағдарлама мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының психологиялық-педагогикалық қолдау қызметі мамандарының кәсіби құзыреттіліктерін жүйелі және кезең-кезеңімен қалыптастыруды қамтамасыз ететін өзара сабақтас бес модульден тұрады:

1. Нормативтік-құқықтық модуль.
2. Психологиялық-педагогикалық модуль.
3. Мазмұндық модуль.

4. Технологиялық модуль.

5. Вариативтік модуль.

8. Нормативтік-құқықтық модуль

1-тақырып. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға арнайы психологиялық-педагогикалық қолдау көрсетуді ұйымдастырудың нормативтік-құқықтық негіздері

Аталған тақырыпта Қазақстан Республикасындағы инклюзивті білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың заманауи бағыттары, мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға арнайы психологиялық-педагогикалық қолдау көрсетуді ұйымдастырудың нормативтік-құқықтық негіздері, балалардың сапалы мектепке дейінгі білім алуға конституциялық құқықтарын қамтамасыз ету, сондай-ақ оқыту мен тәрбиелеудің арнайы жағдайларын құруға қойылатын талаптар қарастырылады.

Қаралады:

- балалардың және мүгедектігі бар адамдардың құқықтарын қорғау саласындағы халықаралық құқықтық құжаттар;
- Қазақстан Республикасының Конституциясы;
- Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы;
- Қазақстан Республикасының «Қазақстан Республикасындағы баланың құқықтары туралы» Заңы;
- Қазақстан Республикасының «Мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы» Заңы;
- 2025–2030 жылдарға арналған Қазақстан Республикасының инклюзивті саясат тұжырымдамасы;
- Арнайы психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету стандарты;
- психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің қызметін ұйымдастыру қағидалары;
- ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау қағидалары;
- Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты;
- Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламасы;
- Мектепке дейінгі ұйымдар қызметінің үлгілік қағидалары.

Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға арнайы психологиялық-педагогикалық қолдау көрсетуді ұйымдастыру кезінде қолданыстағы заңнама талаптарының орындалуын қамтамасыз ету мәселелеріне ерекше назар аударылады.

9. Психологиялық-педагогикалық модуль

2-тақырып. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды психологиялық-педагогикалық қолдауды ұйымдастырудың заманауи тәсілдері.

Инклюзивті білім берудің заманауи тұжырымдамасы. Мүгедектік пен ерекше білім беру қажеттіліктерін түсінудің медициналық және әлеуметтік

үлгілері. Инклюзивті білім берудің принциптері. Баланы қолдаудағы командалық тәсіл. Мамандар арасындағы пәнаралық ынтымақтастық. Балаға психологиялық және тәрбиелік қолдау көрсетудегі отбасының рөлі.

3-тақырып. Ерте және мектепке дейінгі жастағы балалардың ерекше білім беру қажеттіліктері

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың санаттары. Әртүрлі нозологиялық топтағы балалардың ерекше білім беру қажеттіліктерінің сипаттамасы. Ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау. Арнайы білім беру шарттарын жүзеге асырудағы психологиялық-педагогикалық қолдау мамандарының рөлі.

4-тақырып. Ерте және мектепке дейінгі жастағы ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың психологиялық-педагогикалық сипаттамасы

Дамуында әртүрлі ерекшеліктері бар балалардың психикалық, сөйлеу, сенсорлық, қимыл-қозғалыс, эмоциялық және әлеуметтік даму ерекшеліктері. Аутизм спектрінің бұзылыстары (АСБ), психикалық және сөйлеу дамуының тежелуі, интеллектуалдық даму бұзылыстары, есту, көру, тірек-қимыл аппараты бұзылыстары бар балаларды, сондай-ақ ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың өзге де санаттарын психологиялық-педагогикалық сүйемелдеудің ерекшеліктері.

10. Мазмұндық модуль

5-тақырып. Ерте және мектепке дейінгі жастағы балалардың ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау және психологиялық-педагогикалық қолдау бағыттарын айқындау.

Балалардың ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау алгоритмі. Бағалау кезеңдері. Педагогтер мен қолдау қызметі мамандарының қатысуы. Арнайы білім беру жағдайларын анықтаудағы пәнаралық ынтымақтастық. Бағалау нәтижелерін құжаттау. Психологиялық және педагогикалық қолдауды ұйымдастыру бойынша ұсыныстар әзірлеу.

6-тақырып. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды психологиялық және педагогикалық бағалау.

Психологиялық-педагогикалық бағалаудың мақсаттары, міндеттері және қағидаттары. Балаға кешенді бағалау жүргізу. Заманауи диагностикалық әдістерді қолдану. Бағалау нәтижелерін талдау. Дамудағы қиындықтардың себептерін анықтау. Психологиялық-педагогикалық қорытындыны дайындау.

7-тақырып. Балаға психологиялық және педагогикалық қолдау көрсетудің жеке бағдарламасын әзірлеу.

Жеке психологиялық және білім беру қолдау бағдарламасының құрылымы. Мақсаттарды, міндеттерді және күтілетін нәтижелерді анықтау. Түзету және дамыту жұмыстарын жоспарлау. Қолдау қызметтерінің тиімділігін бақылау.

14. Технологиялық модуль

8-тақырып. Педагог-психологтің кәсіби қызметін ұйымдастыру.

Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды психологиялық қолдаудың заманауи технологиялары. Жеке қолдау бағдарламасының психологиялық құрамдас бөлігін әзірлеу.

9-тақырып. Арнайы педагогтің кәсіби қызметін ұйымдастыру.

Арнайы білім берудегі заманауи технологиялар. Түзету және дамыту жұмыстарын жоспарлау. Жеке қолдау бағдарламасын дайындау.

10-тақырып. Логопед-мұғалімнің кәсіби қызметін ұйымдастыру.

Мектепке дейінгі жастағы балаларға арналған заманауи логопедиядағы технологиялар. Жеке қолдау бағдарламасы аясында логопедиялық жұмысты жоспарлау.

11-тақырып. Білім беру көмекшісінің жұмысын ұйымдастыру.

Білім беру көмекшісінің функциялары. Баланың білім беру процесіне қатысуына қолдау көрсету. Тәрбиешілермен, қолдау қызметінің мамандарымен және ата-аналармен өзара іс-әрекет. Іс-шараларды құжаттау.

12-тақырып. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға арнайы психологиялық-педагогикалық қолдау көрсетудің заманауи технологиялары.

Ойын, коммуникативтік, сенсорлық, мінез-құлықтық және түзете-дамыту технологиялары. Баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, әдістер мен тәсілдерді іріктеу. Дамытушы заттық-кеңістіктік ортаны ұйымдастыру.

13-тақырып. Психологиялық-педагогикалық қолдау қызметі мамандарының өзара командалық іс-әрекеті.

Мультидисциплинарлық команданың қызметін ұйымдастыру. Жеке психологиялық-педагогикалық қолдау бағдарламаларын бірлесіп жоспарлау, іске асыру және мониторинг жүргізу. Мамандардың қызметін үйлестіру. Мектепке дейінгі ұйым әкімшілігімен өзара іс-әрекет жасау.

12. Вариативтік модуль

14-тақырып. Психологиялық-педагогикалық қолдау қызметі мамандарының ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың ата-аналарымен (заңды өкілдерімен) өзара серіктестік іс-әрекеті.

Отбасымен қарым-қатынас жасудың заманауи нысандары. Ата-аналарға консультациялық қолдау көрсету. Отбасын психологиялық-педагогикалық қолдаудың жеке бағдарламасын іске асыруға тарту. Мектепке дейінгі ұйым мен отбасында баланы қолдаудың бірыңғай стратегиясын қалыптастыру. Практикалық кейстерді талдау, кәсіби тәжірибе алмасу және ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды психологиялық-педагогикалық қолдаудың тиімді модельдерін талқылау.

6. Оқу процесін ұйымдастыру

13. Біліктілікті арттыру курстарының ұзақтығы Бағдарламаның оқу-тақырыптық жоспарына сәйкес 80 академиялық сағатты құрайды.

14. Оқыту жоспарланған оқу нәтижелеріне қол жеткізуді қамтамасыз ететін заманауи білім беру технологияларын пайдалана отырып, күндізгі немесе қашықтан оқыту нысанында жүзеге асырылады.

15. Білім беру процесі практикаға бағдарланған оқыту қағидаттарына негізделеді және оқу қызметінің әртүрлі түрлерін үйлестіруді көздейді: дәрістер, практикалық сабақтар, семинарлар, тренингтер, шеберлік сыныптары, практикалық жағдаяттарды (кейс-әдіс) талдау, шағын

топтардағы жұмыс, кәсіби пікірталастар, практикалық тапсырмаларды орындау және тыңдаушылардың өзіндік жұмысы.

16. Оқыту процесінде психологиялық-педагогикалық қолдау қызметі мамандарының кәсіби құзыреттіліктерін қалыптастыру және жетілдіру мақсатында мынадай жұмыстар көзделеді:

нормативтік құқықтық актілер мен ұйымдастырушылық-әдістемелік құжаттарды талдау;

ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды психологиялық-педагогикалық қолдау мәселелері бойынша практикалық кейстерді шешу;

мультидисциплинарлық команданың қызметін модельдеу;

психологиялық-педагогикалық қолдаудың жеке бағдарламаларының жобаларын әзірлеу;

мамандардың диагностикалық материалдары мен кәсіби құжаттамасын талдау;

кәсіби жағдаяттарды талқылау, тәжірибе алмасу, топтық рефлексия жүргізу және практикалық жұмыстардың нәтижелерін таныстыру.

7. Бағдарламаны оқу-әдістемелік қамтамасыз ету

17. Бағдарламаны оқу-әдістемелік қамтамасыз ету тыңдаушылардың жоспарланған оқу нәтижелеріне қол жеткізуін қамтамасыз ететін нормативтік, оқу-әдістемелік және практикалық материалдар кешенін қамтиды:

1) біліктілікті арттыру курстарының білім беру бағдарламасын, күнтізбелік-тақырыптық жоспарды және курс тақырыптары бойынша оқу-әдістемелік материалдар кешенін;

2) презентациялық материалдарды, әдістемелік ұсынымдарды, үлестірмелі материалдарды, практикалық кейстерді және мектепке дейінгі ұйымдарда ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды психологиялық-педагогикалық қолдауды ұйымдастыру алгоритмдерін;

3) мектепке дейінгі ұйымның психологиялық-педагогикалық қолдау қызметінің қызметін регламенттейтін нормативтік және ұйымдастырушылық-әдістемелік құжаттар кешенін, оның ішінде: мамандар қызметінің жылдық және ағымдағы жоспарларының үлгілерін; балаларға педагогикалық бақылау жүргізу және психологиялық-педагогикалық зерттеу нысандарын; психологиялық-педагогикалық қорытындылардың үлгілерін; ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау жөніндегі құжаттама нысандарын; психологиялық-педагогикалық қолдаудың жеке бағдарламаларының үлгілерін; баланың даму динамикасына мониторинг жүргізу және психологиялық-педагогикалық қолдаудың тиімділігін бағалау материалдарын;

4) әртүрлі ерекше білім беру қажеттіліктері бар ерте және мектепке дейінгі жастағы балаларға арналған психологиялық-педагогикалық қолдаудың жеке бағдарламаларының үлгілерін және арнайы психологиялық-

педагогикалық қолдаудың заманауи әдістері мен технологияларын пайдалана отырып, түзете-дамыту іс-шараларын әзірлеу мысалдарын;

5) Бағдарламаны меңгеруді ағымдағы және қорытынды бақылауға арналған материалдарды, оның ішінде кері байланыс парақтарын, өзіндік жұмысқа арналған тапсырмаларды, практикалық кейстерді, тест тапсырмаларын және оқу нәтижелерін бағалау критерийлерін.

Тыңдаушылардың өзіндік жұмысы мыналарды қамтиды:

1) ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу мәселелері бойынша нормативтік құқықтық актілер мен практикалық жағдаяттарды талдау;

2) баланы психологиялық-педагогикалық сүйемелдеудің жеке бағдарламасының фрагменттерін әзірлеу;

3) психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу қызметі мамандарының қызметін ұйымдастыру бойынша практикалық тапсырмаларды орындау;

4) презентациялар дайындау және топтық жұмыс нәтижелерін талқылауға қатысу.

Қорытынды аттестаттау тестілеу және практикалық тапсырманы орындау түрінде өткізіледі. Ол мектепке дейінгі ұйымдарда ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды психологиялық-педагогикалық сүйемелдеуді ұйымдастыру мәселелері бойынша тыңдаушылардың кәсіби құзыреттіліктерінің қалыптасу деңгейін бағалауға бағытталған.

8. Оқу нәтижелерін бағалау

18. Оқу нәтижелерін бағалау тыңдаушылардың Бағдарлама мазмұнын меңгеру деңгейін және мектепке дейінгі ұйымдарда ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды психологиялық-педагогикалық қолдауды ұйымдастыру үшін қажетті кәсіби құзыреттіліктерінің қалыптасу деңгейін айқындау мақсатында жүзеге асырылады. Оқу процесінде бастапқы диагностика, жедел сауалнама, практикалық және өзіндік жұмыстарды орындау, практикалық жағдаяттарды (кейстерді) талдау, сондай-ақ қорытынды тестілеу жүргізіледі. Тест тапсырмаларын, өзіндік жұмысқа арналған тапсырмаларды, ағымдағы бақылау материалдарын, кері байланыс сауалнамаларын және бағалау критерийлерін қамтитын бағалау материалдары Бағдарламаның оқу-әдістемелік кешенінің құрамына кіреді.

19. Бағдарлама мазмұнын меңгеру деңгейін және жоспарланған оқу нәтижелеріне қол жеткізу деңгейін бағалау үшін профессорлық-оқытушылық құрам Бағдарламаның әрбір тақырыбы бойынша ағымдағы және қорытынды бақылау материалдарын әзірлейді. Ағымдағы бағалау нәтижелері кері байланыс алу, тыңдаушылардың оқу материалын меңгеру деңгейін анықтау, дәрістік және практикалық сабақтардың мазмұнын уақтылы түзету, қосымша оқу-әдістемелік материалдарды іріктеу, сондай-ақ жеке және топтық консультациялар ұйымдастыру үшін пайдаланылады.

Қорытынды аттестаттау тестілеу нысанында өткізіледі. Қорытынды тестілеу нәтижелері келесі критерийлер бойынша бағаланады:

«меңгерілмеген» — дұрыс жауаптардың 50 пайызынан азы; «базалық деңгейде меңгерілген» — дұрыс жауаптардың 50-69 пайызы; «меңгерілген» — дұрыс жауаптардың 70-100 пайызы.

Қорытынды бағалау нәтижелері тыңдаушыларды курстан кейінгі сүйемелдеуді ұйымдастыруда, консультациялардың тақырыптарын айқындауда және алынған білім мен қалыптасқан кәсіби құзыреттіліктерді практикалық қызметте қолдану мәселелері бойынша әдістемелік көмек көрсетуде пайдаланылады.

9. Курстан кейінгі сүйемелдеу

20. Курстан кейінгі сүйемелдеу тыңдаушыларға оқыту нәтижелерін кәсіби қызметте қолдану кезінде әдістемелік қолдау көрсету, олардың кәсіби құзыреттіліктерін жетілдіру және мектепке дейінгі ұйымдарда ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды психологиялық-педагогикалық сүйемелдеудің сапасын қамтамасыз ету мақсатында жүзеге асырылады.

Курстан кейінгі сүйемелдеу педагогтердің біліктілігін арттыру курстарын ұйымдастыру және өткізу қағидаларында белгіленген мерзім ішінде жүзеге асырылады және оған жеке және топтық консультациялар, әдістемелік сүйемелдеу, вебинарлар, тақырыптық семинарлар, дөңгелек үстелдер, кәсіби пікірталастар, тәжірибе алмасу, сондай-ақ ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалана отырып консультация беру кіреді.

21. Курстан кейінгі сүйемелдеу аясында тыңдаушыларға Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерін қолдану, психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу қызметінің жұмысын ұйымдастыру, ерте және мектепке дейінгі жастағы балалардың ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау, психологиялық-педагогикалық сүйемелдеудің жеке бағдарламаларын әзірлеу және іске асыру, арнайы психологиялық-педагогикалық қолдаудың заманауи әдістері мен технологияларын қолдану, кәсіби құжаттаманы жүргізу, мамандардың пәнаралық өзара іс-қимылын ұйымдастыру және балалардың ата-аналарымен (занды өкілдерімен) ынтымақтастық орнату мәселелері бойынша консультациялық және әдістемелік қолдау көрсетіледі.

Курстан кейінгі сүйемелдеудің тиімділігі тыңдаушылардың кері байланысын талдау, алынған білімді практикалық қызметке енгізу нәтижелерін талқылау, кәсіби кейстерді қарастыру, консультациялар өткізу және мектепке дейінгі ұйымдар мамандарының кәсіби қызметі барысында туындайтын мәселелер бойынша әдістемелік көмек көрсету арқылы айқындалады.

10. Негізгі әдебиеттер тізімі **Нормативтік құқықтық актілер**

- 1) Қазақстан Республикасының Конституциясы.
- 2) «Білім туралы» Қазақстан Республикасының Заңы.

3) «Қазақстан Республикасындағы бала құқықтары туралы» Қазақстан Республикасының Заңы.

4) «Мүмкіндіктері шектеулі балаларға әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзету қолдау көрсету туралы» Қазақстан Республикасының Заңы.

5) «Қазақстан Республикасында мүгедектігі бар адамдарды әлеуметтік қорғау туралы» Қазақстан Республикасының Заңы.

6) 2021 жылғы 26 маусымдағы №56-VII ҚРЗ «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне инклюзивті білім беру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының Заңы.

7) Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2024 жылғы 30 желтоқсандағы №1143 қаулысы «2025–2030 жылдарға арналған Қазақстан Республикасындағы инклюзивті саясат тұжырымдамасын бекіту туралы».

8) Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2025 жылғы 21 мамырдағы №117 бұйрығы «Арнайы психологиялық-педагогикалық қолдау стандартын бекіту туралы».

9) Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2022 жылғы 12 қаңтардағы №4 бұйрығы «Ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау қағидаларын бекіту туралы».

10) Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2025 жылғы 29 сәуірдегі №92 бұйрығы «Білім беру ұйымдарында психологиялық-педагогикалық сүйемелдеу қызметінің қағидаларын бекіту туралы».

11) Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2016 жылғы 12 тамыздағы №499 бұйрығы «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың үлгілік оқу бағдарламаларын бекіту туралы».

12) Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 31 тамыздағы №385 бұйрығы «Мектепке дейінгі, бастауыш, негізгі орта, жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі, мамандандырылған, арнайы білім беру ұйымдары, жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған ұйымдар, балалар мен ересектерге қосымша білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидаларын бекіту туралы».

13) Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2016 жылғы 22 қаңтардағы №70 бұйрығы «Мектепке дейінгі, орта білім беру ұйымдарын, сондай-ақ арнайы білім беру ұйымдарын жабдықтармен және жиһазбен жарақтандыру нормаларын бекіту туралы».

14) Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2009 жылғы 13 шілдедегі №338 бұйрығы «Педагог лауазымдарының үлгілік біліктілік сипаттамаларын бекіту туралы».

Оқу-әдістемелік әдебиет

15) Баймуратова А.Т., Дербисалова Г.С. Психолого-педагогическое сопровождение детей с особыми образовательными потребностями в

общеобразовательном детском саду. Часть 1. Методические рекомендации. – Алматы: ННПЦ РСИО, 2022.

16) Баймуратова А.Т., Досбол П.Б. Педагогическая диагностика (альтернативная оценка) детей с задержкой психического развития в детском саду. Методические рекомендации. – Алматы: ННПЦ РСИО, 2023.

17) Коржова Г.М., Вишневская Т.А. Организационно-содержательные основы психолого-педагогического сопровождения воспитанников специальных дошкольных организаций образования различных видов. Методические рекомендации. – Алматы: ННПЦ РСИО, 2024.

18) Баймуратова А.Т., Самиева Г.Б. Разработка индивидуальных программ психолого-педагогического сопровождения детей с ограниченными возможностями в детском саду. Методические рекомендации. – Алматы: ННПЦ РСИО, 2024.

19) Баймуратова А.Т., Пашигорева И.В. Психолого-педагогическое сопровождение детей дошкольного возраста с кохлеарным имплантом. Методические рекомендации. – Алматы: ННПЦ РСИО, 2016.

20) Ерсарина А.К., Кудайбергенова Г.К., Алмазова Т.Н., Денисова Г.Ю. Психолого-педагогическая диагностика сенсомоторного развития детей дошкольного возраста. Методические рекомендации. – Алматы: ННПЦ РСИО, 2016.

21) Пашигорева И.В. Методическое обеспечение коррекционно-педагогической работы с детьми младшего дошкольного возраста с отклонениями в речевом развитии. Методические рекомендации. – Алматы: ННПЦ РСИО, 2015.

22) Абаева Г.А., Жангелдина И.Т. Коррекционные технологии в процессе педагогической и социально-психологической помощи детям дошкольного возраста с множественными нарушениями развития. Методические рекомендации. – Алматы: ННПЦ РСИО, 2014.

23) Халыкова Б.С., Завалишина О.В. Технологические основы коррекционно-педагогической работы с детьми дошкольного возраста с нарушением интеллекта. Методические рекомендации. – Алматы: ННПЦ РСИО, 2014.

24) Ерсарина А.К., Карелина О.Б., Халыкова Б.С. Раннее развитие ребенка. Советы и рекомендации для родителей ребенка второго года жизни. Методические рекомендации. – Алматы: ННПЦ РСИО, 2015.

25) Елисеева И.Г., Ерсарина А.К. Психолого-педагогическое сопровождение детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной школе. – Алматы: ННПЦ РСИО, 2019.
(Психологиялық-педагогикалық қолдауды ұйымдастырудың жалпы әдістемелік тәсілдері бөлімінде қолданылады).

26) Ерсарина А.К. Психологическое сопровождение детей с особыми образовательными потребностями в организациях образования. – Алматы: ННПЦ РСИО, 2022.

Қосымша әдебиеттер тізімі

- 27) Саламан декларациясы «Ерекше қажеттіліктері бар тұлғаларды оқыту саласындағы саясат және практикалық қызмет қағидалары» 1994 ж
- 28) Митчелл Д. Эффективные педагогические технологии специального и инклюзивного образования. – М.: РООИ «Перспектива», 2011.
- 29) Медведева Е.А. и др. Артпедагогика и арттерапия в специальном и инклюзивном образовании. – М.: Юрайт, 2017.
- 30) Семенович А.В. Нейропсихологическая коррекция в детском возрасте. Метод замещающего онтогенеза. – М.: Генезис, 2007.
- 31) Крановиц К.С. Разбалансированный ребенок. Как распознать и преодолеть нарушения сенсорной обработки. – Санкт-Петербург, 2012.
- 32) Сиротюк А.Л. Нейропсихологическое и психофизиологическое сопровождение обучения. – Москва, 2003.
- 33) Глозман Ж.М. (ред.). Практическая нейропсихология. Помощь детям с трудностями обучения. – Москва, 2009.
- 34) Ахутина Т.В., Камардина И.О., Пылаева Н.М. Нейропсихолог в школе. Индивидуальный подход к детям с трудностями обучения. – Москва, 2013.
- 35) Ямбург Е.А., Забрамная С.Д. Управление службой сопровождения детей в условиях образовательной организации. – Москва, 2013.